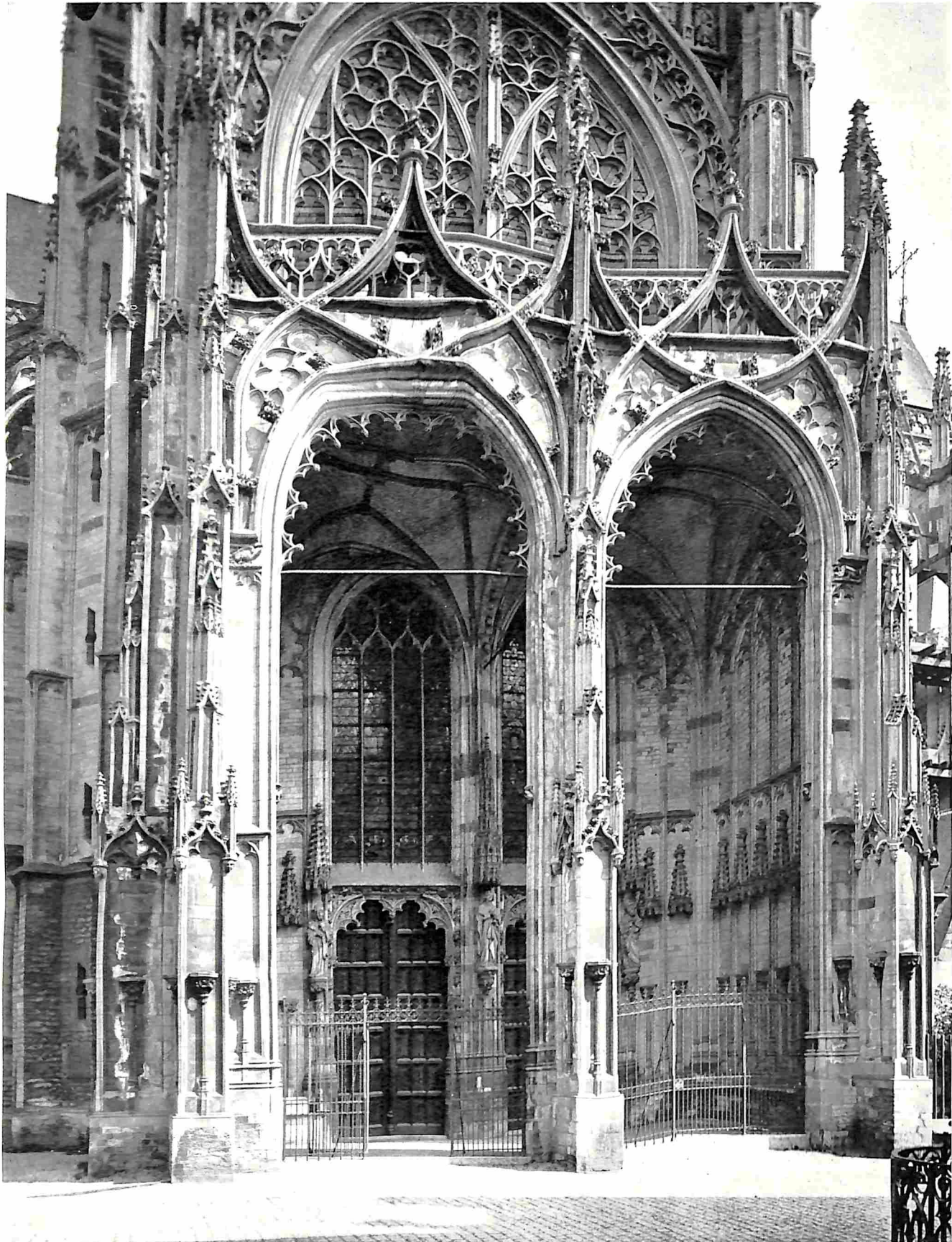

BUITEN

29^E JAARGANG N^O. 27

ZATERDAG 6 JULI 1935

HET ZUIDERPORTAAL VAN DE ST. JANSKATHEDRAAL TE 'S-HERTOGENBOSCH
(BIJ HET ARTIKEL: „'S-HERTOGENBOSCH ZEVENHONDERDVIJFTIG JAAR”)

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

CRISIS, NAAR HET ENGELSCH DOOR MALACHI WHITAKER	BLZ. 314—315
'S-HERTOGENBOSCH ZEVEN HONDERD VIJFTIG JAAR (GEÏLL.) DOOR FRANS SLAGER	BLZ. 313. 316—319
TWEE MOOIE CAMPANULA'S (GEÏLL.) DOOR G. KROMDIJK	BLZ. 319—320
HET TOBAMEER (GEÏLL.) (SLOT) DOOR G. L. TICHELMAN	BLZ. 320—322
DE STELTKLUUT IN NEDERLAND ALS BROEDVOGEL (GEÏLL.) DOOR NOL BINSBERGEN	BLZ. 322—324
KOOTWIJK (GEDICHT) DOOR J. L. G.	BLZ. 324
TUINDETAIL VAN EEN VILLA TE SAN GIOVANNI AAN HET COMO-MEER (ILL.)	BLZ. 324

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74—76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, is verboden.

CRISIS

NAAR HET ENGELSCH DOOR MALACHI WHITAKER

DAG Edna."

"Dag lieverd."

De jongeman kwam een vestibule binnen, iets grooter dan een vierkante meter, en kuste zijn vrouw met wanhopige innigheid. Het had geregend en de mouw van zijn jas was nat, maar de jonge vrouw drukte den arm van haar echtgenoot in dubbel antwoord op zijn kus.

"Wat hebben we te eten? Ik heb zóó'n honger."

"O, je zult 't wel lekker vinden, denk ik. Ik heb wat erwten gekookt, maar op een nieuwe manier. Je doet er later zout en suiker bij. Klinkt grappig, hè? Ik heb 't heel zorgvuldig gedaan en ze zien er goed uit. Ze zijn gaar. En ze kosten maar een dubbeltje," voegde zij er haastig bij, terwijl zij hem met glanzende, maar zorgelijke oogen aankeek.

Intusschen had hij zijn hoed opgehangen en samen gingen zij de huiskamer binnen. In het midden stond een ovale tafel onder de elektrische lamp met imitatie-perkamenten kap. Vier stoelen met rechte ruggen en twee hard uitziende „gemakkelijke" completeerden met een kachel het meubilair, afgezien van drie schilderijen, waarop schapen vooruit, zijwaarts en blijkbaar achterwaarts gedreven werden. Die waren een huwelijks-cadeau geweest.

De jonge vrouw, die in blijde verwachting was, schonk aan de tafel twee kopjes slappe thee in; brood stond al gereed. De man ging op een van de met trijp overtrokken gemakkelijke stoelen zitten en legde de hand over de oogen.

"Was 't zoo erg?" vroeg zij zacht.

"Ik denk dat ik mijn handen eens ga wasschen, kind," was al wat hij antwoordde.

In het kleine keukentje lag een stapel gestreken waschgoed: overhemden, die niet van hem waren, fijn ondergoed, dat niet van Edna was, ettelijke paren zijden kousen. Nijdig en met een opwelling van tegenzin liep hij er langs.

"Denk om het goed," riep Edna hem waarschuwend

na, „en maak 't niet te lang. De erwten blijven niet zoo lang warm."

De jongeman bleef toch een poosje weg en toen zij vrouw naar hem ging kijken, stond hij hevig zijn gezicht af te drogen. Zijn oogranden waren rood. Zij keek naar zijn armen en de herinnering aan zorgeloze dagen kwam in haar op, toen hij met haar was wezen roeien en hij de mouwen van zijn overhemd opgestroopt en zijn spieren gespannen had vóór hij de riemen opnam met het gemak, dat zij zoo bewonderde. Nu waren zijn armen veel bleeker en dunner. Zij hielp hem met zijn jas, zij gingen terug naar de huiskamer en aten bijna in stilte.

"Maar had je dan heelemaal geen geluk, Arthur?" vroeg zij, nadat de tafel opgeruimd was en zij voor de opgestookte kachel zaten. „Beloofde niemand je iets? Was 't even verschrikkelijk als gisteren?"

"O, Edna, 't was erger, erger." Hij streek met de hand door het haar. „Ik word nooit een verkoper. Ik heb er geen slag van. Ik heb niet den durf om aan de voordeuren te bellen en aan de achterdeuren weet ik niet wat te zeggen. En iedereen zweert dat-ie al zoo'n ding heeft."

"Maar je moet bedenken, dat je het báántje toch hebt, Arthur. Je verdient iets en de provisie zou erbij komen. En je ziet er zoo keurig uit. Niemand kan 't je toch kwalijk nemen, als je beleefd bent zooals jij. Jij bent toch heel anders. Kijk," ging zij op warmen toon voort, „ik heb hier mannen aan de deur gehad, die me 't zelfde probeerden te verkopen, maar ze waren allemaal opdringerig, zonder uitzondering. Als jij bij mij aan de deur kwam, zou ik er een bestellen, of 't me gelegen kwam of niet alleen omdat jij er zoo aardig en netjes en jong uitziet." Haar stem stakte.

Haar man zweeg, wilde haar niet zeggen, dat als hij niet spoedig enkele orders boekte, hij stellig het baantje nog zou verliezen en daarmee het beetje geld dat het inbracht.

Zij ging voort: „Maar je moet blijven probeeren, jongen. Je bent te gevoelig, dát is de kwestie met jou. Misschien keert 't geluk morgen al wel." Zij streek een breiwerkje recht. „Hoe vind je dit? Mrs. Hinkson gaf me de wol. 't Is mooie en zachte."

"Ja," barstte hij sarcastisch los, „en ze geeft je al haar vuile wasch ook en ze betaalt je een duivelschen hoop minder dan ze de waschvrouw zou moeten geven. Jij, die den heelen dag hoorde te rusten."

Edna lachte. „Dat rusten zou me nogal goed doen. Je weet dat ik zoo gezond bent als — als een visch. Mrs. Hinkson is heel vriendelijk voor me."

Haar man maakte een ongeduldig geluid. Hij had dien dag heel wat welgedane huizen gezien en hij haatte ze met een kinderachtigen haat, omdat ze niet de zijne waren.

"Maar moe ben ik," dacht Edna. Het wasschen was zwaar werk geweest. Ze was vroeg in den morgen begonnen en ze had buiten gedroogd, waarmee ze kolen uitgespaard had. En 's middags had ze gestreken.

Als Arthur niet zoo somber en prikkelbaar geweest was over zijn geringe resultaat, zou ze bij hem zijn gaan zitten, haar hoofd op zijn schouder gelegd hebben en hem het beetje nieuws dat zij had, verteld hebben. Nu schudde zij het haar uit haar oogen en concentreerde zich op het wollen jasje. Zij had al heel wat klaar voor de baby. Zij was blij, dat zij zoo

forsch en sterk was, anders zou ze vanavond veel vermoeder geweest zijn dan zij was.

Jammer dat het buffet verkocht had moeten worden — zij keek naar de leege plek bij den muur — een buffet dat wat toon aan de kamer gegeven had, dacht zij weemoedig. Zij zag het nu voor zich, mooi donker eiken, het glansde in het licht. Twee laden, twee kastjes. Ze hadden het tweedehands van een buurman, die wegging, overgenomen. O, 't was een koopje geweest. En toen het verkocht moest worden, in de somberste dagen van den somberen tijd, hadden ze er meer voor gekregen — nee, had zij er meer voor gekregen — dan ze ervoor betaald hadden. Arthur had almaar gewild, dat ze het naar een koopman brachten, die hun een heel lagen prijs geboden had. „Laten we nemen wat we kunnen krijgen,” had hij aangedrongen in overmaat van angst. „Maak je niet bezorgd,” had zij opgewekt gezegd. En zij had in den coöperatieven kruidenierswinkel met andere vrouwen over haar buffet gepraat, het in geuren en kleuren beschreven. En een van de beter gesitueerden had het tenslotte gekocht.

„Ik geloof, dat ik zelfs een stofzuiger zou kunnen verkoopen,” dacht zij opeens.

Arthur was in zijn stoel in slaap gevallen. Zij zag, hoe slap zijn lichaam hing in het blauwe serge pak, dat zij zoovele keeren geborsteld en opgeperst had. Zij zag den hopeloozen aanblik van zijn versleten schoenen, de donkere lijnen onder de rose oogleden. Zij keek naar hem en hield van hem. Ineens liep er een vage pijn langs haar toch reeds pijnlijken rug.

Zij wachtte even, liep toen langzaam de trap op om naar de slaapkamer te kijken. Daar was al het meubilair nog compleet. Zij had absoluut geweigerd dat te verkoopen. Daar stond de aankleedtafel met haar ovalen spiegel, de latafel en de kleerenkast, die er bij pasten, het donkere, massief uitziende bed. Zij had een soort kribje gemaakt, met zeildoek overtrokken. Er lag nu een matrasje in, waarop opgevouwen twee kleine lakentjes en een dekentje. Die zouden weer gelucht dienen te worden. Er lag ook een kleine, roode warmwaterflesch, die mrs. Hinkson haar gegeven had. Zij glimlachte toen zij er naar keek. Wat een mal klein dingetje! Er kon nauwelijks een beetje water in. En toch zag het er zoo aardig uit.

O, ze was in haar schik met de kamer. De gemeentevroedvrouw zou niets vinden om haar neus voor op te trekken.

Wat een massa dingen nog te doen! dacht zij met plotselingen schrik. Ze moest naar beneden gaan en Arthur wekken. Mrs. Ackrill had beloofd bij haar te komen zoodra het begon, tot Arthur de verpleegster gehaald had. Zij was gelukkig nog in een ziekenfonds. Er zou geen doktersrekening komen en zij zou de kraam-uitkeering krijgen. Hun omstandigheden waren toch nog niet zóó slecht.

Zij dacht niet graag terug aan den harden tijd van de laatste maanden. Anderen waren nog veelslechter af. Alles had er aanvankelijk zoo rooskleurig uitgezien; Arthur met een goede betrekking, zij met een goede betrekking. Ze hadden kunnen sparen. Zij hadden een heerlijk leven gehad, toen, bedacht zij.

Toen was alles ineens gekomen. Het weten van de baby, het failliet-gaan van de firma, waarbij Arthur sinds hij van school kwam in betrekking geweest was. Zij had haar betrekking waargenomen

zoolang zij dat gevoeglijk doen kon. Arthur echter had een tijd van werkloosheid doorgeploeterd en gesparteld als een ongelukkig vischje, dat zich ineens op een omgeploegd veld geworpen ziet. En zelfs nu ploeterde en spartelde hij nog. Weer kromp haar hart ineen bij de gedachte aan hem. Het goede nieuws dat zij vanavond gehad had, was dat zij haar oude baantje terug kon krijgen, als zij er binnen een maand voor gereed kon zijn.

„Binnen een maand,” dacht zij dankbaar. „Ik zal er nu over veertien dagen voor gereed zijn.” Zij staarde nog steeds rond in haar keurige slaapkamer, die, naar zij wist, nooit meer dezelfde zou lijken.

„Babies brengen heel wat verandering.”

Toen zij naar beneden ging, zat Arthur nog steeds in zijn stoel te slapen. Zij vond het ellendig te zien dat een traan onder zijn ooglid vandaan gekropen was en nu over zijn wang liep.

„Arme jongen. 't Is teveel voor hem geweest. Hij zal moeten ophouden en wachten tot hij een kalme betrekking kan vinden.” Een oogenblik leek het of de vaste grond onder haar voeten wegzonk. En zij begon zich naarder te voelen. „Laat eens zien, dertien shilling acht pence, dat is huur en water en licht. Maar we hadden hier niet moeten blijven, 't is te veel. Maar je wordt trotsch en 't is moeilijk om je op minder in te stellen. Nee, ik zou niet willen. 't Is 't zelfde als toen we het buffet verkochten; ik heb sindsdien 't gevoel gehad dat alles slechter ging. 't Eerste waar ik voor sparen zal, is, dat we dat buffet terug krijgen. En ik zàl 't hebben, al komt de baby ook. Alles hangt af van mij. Maar als baby geboren is, kan Emmy er voor zorgen, dat heeft ze beloofd. Ik heb mijn werk dan weer. Ja, je vrienden en familie zeggen, dat ze allerlei voor je zullen doen, maar 't blijft bij woorden. Emmy zal er wel heel wat voor vragen.”

Er was nog iets waar ze aan denken moest: de advertentie, en de daalder, die dat kostte. Ze had de advertentie zelf met zorg opgesteld, en Arthur moest de details invullen. 't Zag er aardig uit zoo, en als 't gedrukt was, zou 't nog aardiger zijn.

„Arthur, lieverd, word eens wakker. Ga mrs. Ackrill roepen, wil je? Ze zou naar de eerste voorstelling van de bioscoop gaan, maar nu wel terug zijn.”

„Waarom?”

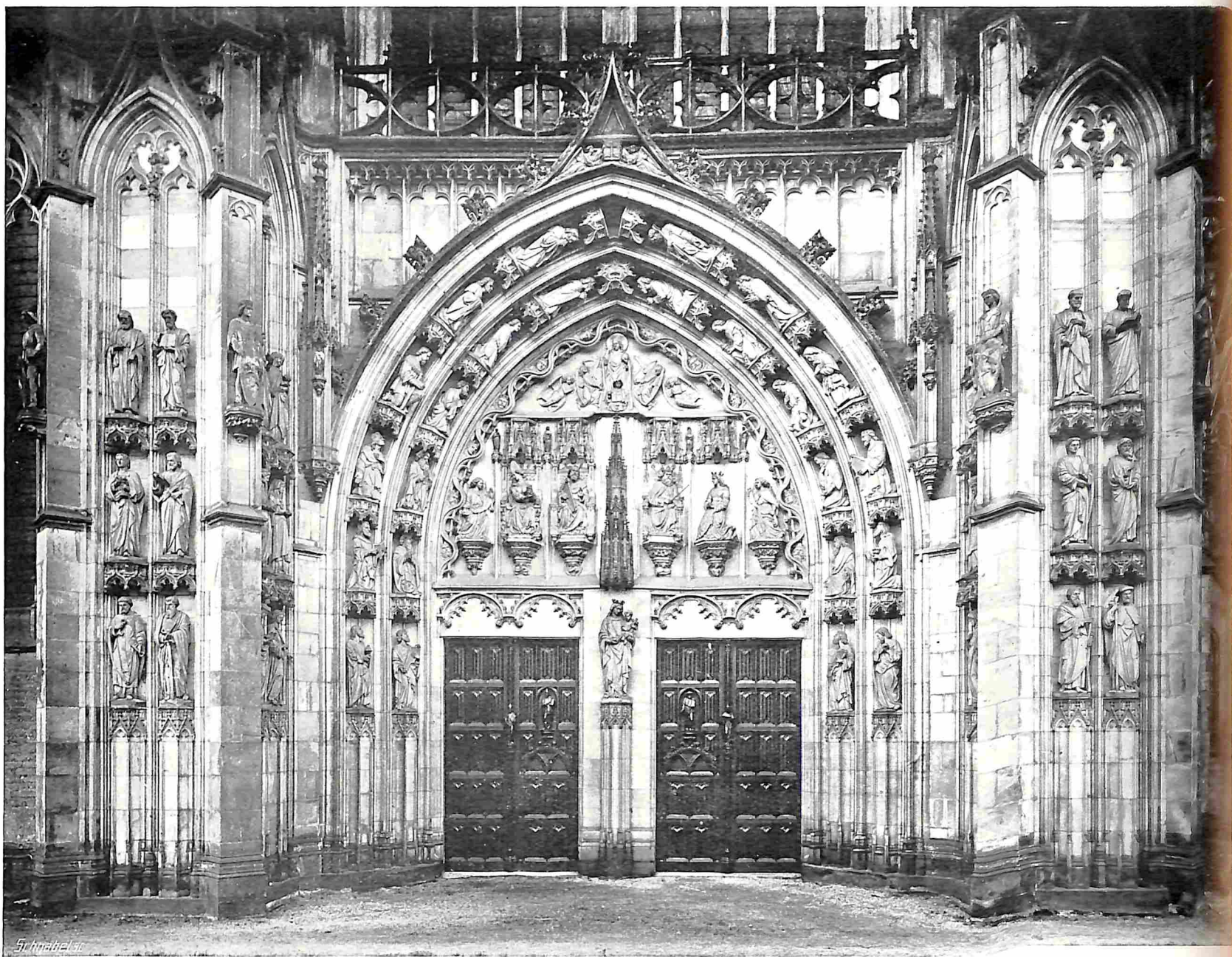
„Waarom? De baby! En o ja, je moet de wasch van mrs. Hinkson inpakken. De lijst ligt op den schoorsteen. Je moet me helpen, wanneer je bij mrs. Ackrill geweest bent. Zij zal wel beter dan wij weten wanneer 't tijd is de zuster te laten komen. Soms duurt 't uren.”

Ze wilde dat Arthur zich haastte. Het scheen zoolang te duren, eer het tot hem doordrong wat zij wilde. En de traan was nog op zijn wang.

„Hier!” Zij haalde een zakdoek uit haar schortzak en veegde zijn gezicht af. „De advertentie voor de krant is 't belangrijkste — zul je 't niet vergeten? Je moet 'm nog invullen. Doe dat morgenochtend en breng 'm weg.” Ontsteld keek hij haar aan. Zij legde het papier en het geld op tafel.

„Schiet op, schiet op!” riep zij, plotseling de tafel grijpend. „Jij krijgt 't niet!”

Hij ging heen, een paar keer naar haar omkijkend. Langzaam maakte zij haar schortbanden los, vouwde het schort netjes op, deed de dunne, wat kromgetrokken deur open en ging naar boven.

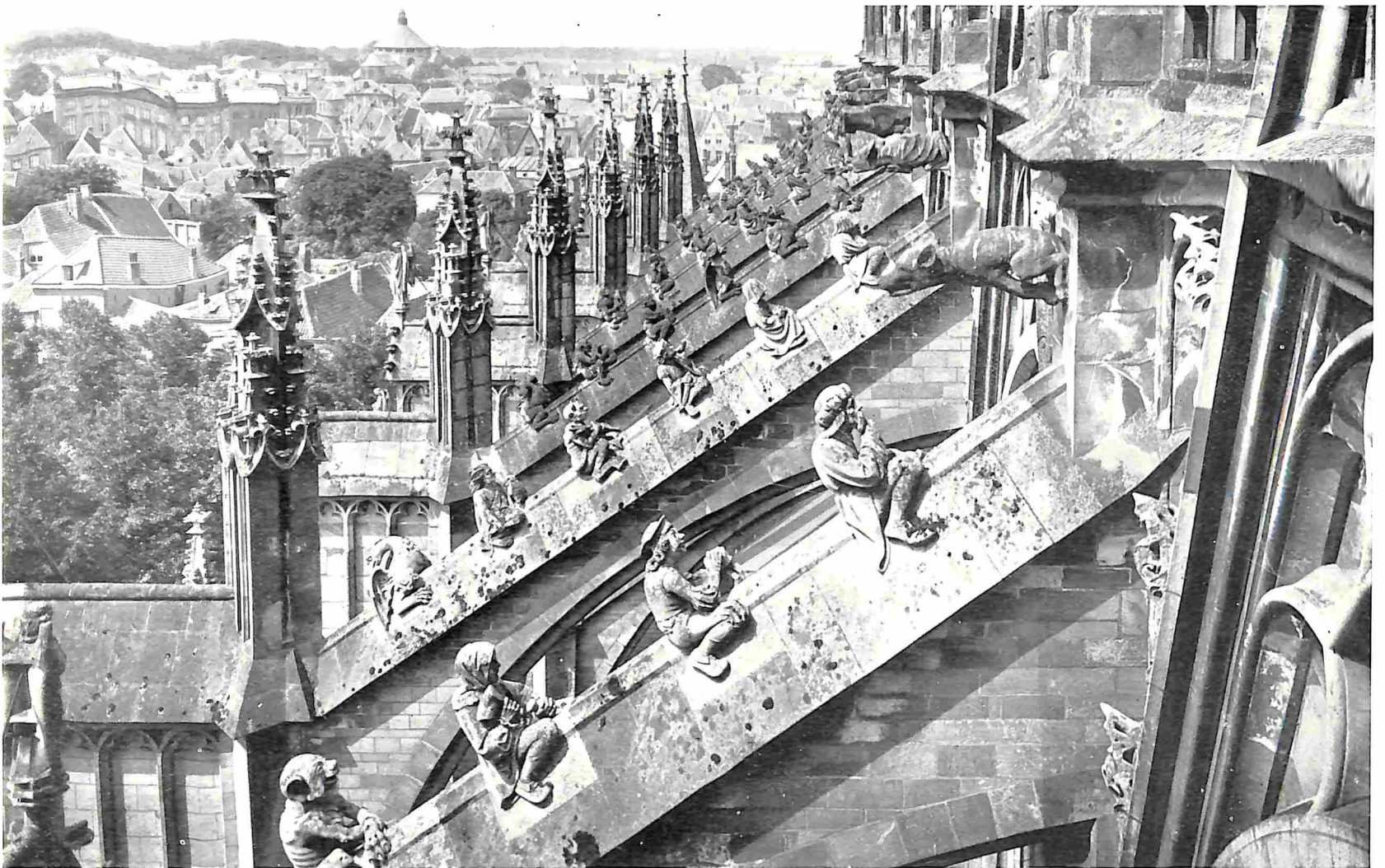
HET NOORDERPORTAAL DER ST. JANSKERK TE 'S-HERTOGENBOSCH

's-Hertogenbosch zeven honderd vijftig jaar

DOOR FRANS SLAGER

DE geschiedenis der stad is de geschiedenis der kathedraal. Beider oorsprong verliest zich in een grijs verleden en zoover de stad te volgen is, zoover is er een St. Janskerk. Een jachthuis van de Brabantsche hertogen, „het Hase-wijnt” genaamd, en de eerste kerk op het Hinthêmer Zand aan de Oude Dieze geven elkaar in leeftijd niet veel toe. De stichting der stad dateert, volgens de kronieken, uit 1185 en met háár belangrijkheid en lotgevallen houdt de kerk gelijken tred. De eerste uitbreiding der stad in 1250 kwam de kerk ten goede als wordende toen binnen de bolwerken getrokken en de tweede kerk op dezelfde plaats dateert van 1280 en werd in 1419 ¹⁾ door een vreeselijken stadsbrand mede totaal verwoest. Toen verrees de derde ¹⁾, de tegenwoordige kathedraal. De stad, als vesting, werd herhaalde malen uitgelegd, het laatst in 1599, waarna ze als onneembaar werd beschouwd. In 1368 hadden op het groote stadsplein allerlei feestelijkheden plaats, die verband hielden met geestelijke en wereldlijke gebeurtenissen. De mysterie- en mirakelspelen bloeiden. Daar gingen overschoone praaltochten en omme-gancken en processies waarin bijbelsche figuren; apostelen en profeten; zinnebeeldige groepen van de aanbidding der wijzen — de geboorte en het lijden van Christus; de Passiespelen en het leven van Maria; figuren uit de kruistochten; de Ridders van het Gulden Vlies; de leden van de Broederschappen en de „Passiebruers”, de heilige legenden van Sint Cathrien, St. Jacob en St. Jan, Maria Magdalena e.z.v. waren uitgebeeld. Onder overschoone praalpoorten gingen de zegewagens en rollende burchten, de schutters en rederijkers en de ambachtsgilden, de trommelslagers en de pijpers, geharnast en gewapend; met brandende toortsen uitgaande vóór het heilig sacrament. Daar kwamen keizers

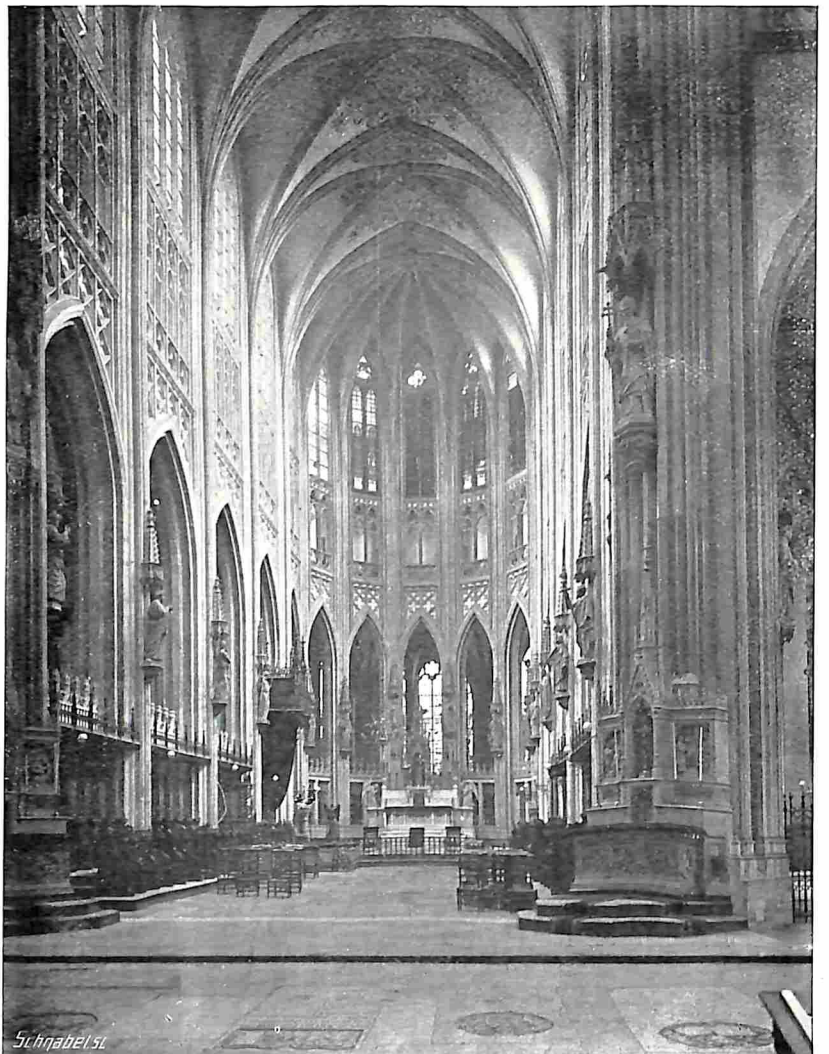
en koningen en hertogen mede te gast, zoowel als „sotten, narren en duvelen” en boeren gedost in schapenvel en wambuis. In de wereldlijke stoeten gingen Jan Heyns en van Hameel, de bouwmeesters, met hun staf van beeldhouwers, vriendschappelijk samenwerkend met Jeronimus Bosch en andere kunstenaars, die de kartons ontwierpen voor kleeding en samenstel, kleuren en vormen, en die zelf optraden in het spel. De steenhouders en werklieden van de kathedraal speelden mee en vereeuwigden de feiten aan haar Transepten. Daar is ook de „Erwtman” te zien, de bouwmeester ¹⁾ van St. Jan, die ontevreden met z'n ketel erwtensoep als middagmaal, den pot van het dak der kerk naar beneden kiepert, verstoord uitroepend: Is dat nu kost voor eenen man, die daags een braspenning (destijds 61 cent) winnen kan? Men kwam uit Luik en Antwerpen, Brugge en Utrecht; de rederijkers en de zangers, de figuranten en medewerkers, in prachtige drachten en ordonnantiën. De mysterie- en mirakelspelen bloeiden in de 14e, 15e en 16e eeuw met grooter of kleiner tussenpoozen, doch altijd schooner. Zoo in 1536 de „vereïssnisse des Heere” met vorstelijke personen, en zeshonderd keizerlijke ruiters in den stoet. Deze belangrijke gebeurtenissen brachten welvaart aan de stad en schoonheid aan de kerk: 'n welvaart die door de wisseling der tijden, en door de natuur met bliksem, storm en brand, en door de menschen met oorlog en — verschil van opinie, deerlijk werd belaagd. Reeds in 1526 waren er Lutheranen in den Bosch, en smeulde de politiek-kerkelijke strijd tegen Rome en Spanje en in 1566 was de toestand van dien aard dat „die van der nyeuwe religie” onder aanvoering van Cornelis de Graspaep alles in en op en bij de kerk kapot sloegen en den eersten bisschop wegjoegen. De door „de opperste coninck der coninghe”

DE LUCHTBOGEN MET HUN TYPISCHE BEELDEN AAN DE ZUIDZIJDE DER ST. JANSKATHEDRAAL

gezonden predikanten en talrijke leden der Bossche gereformeerde gemeente verklaarden toen onder eede voor het gerecht: dat 't geens was van den breken van den beelden waere geschiet, dat 't selve was geschiet by ingeven van onsen Heere Jesum Christum. De tijden waren voor de stad en voor de kerk toen gansch veranderd en te midden dezer moeilijke jaren kwam opnieuw een onheil de stad en de kerk teisteren. In Juli 1584 sloeg de bliksem in den toren en veroorzaakte een verwoesting waarvan de sporen ter plaatse nog waarneembaar zijn. Bovendien verscheen in 1601 Prins Maurits voor de wallen, want den Bosch was in geenszins benijdenswaardige politieke verwickelingen geraakt! ☼ In 1629 gelukte 't eindelijk aan Prins Frederik Hendrik met z'n zwaar geschut en zestig duizend man en honderd vijftig schepen, den Bosch aan de Spaansche overheersching te onttrekken. De stad werd ingenomen en de kerk ging aan de Hervormden over. ☼ Bijna twee eeuwen later — in 1810 door Napoleon — kwam de kerk terug aan de Roomschen. De geschiedenis der kerk is de geschiedenis der stad. Na het noodlot der vijandelijke invloeden begon in 1860 het treurspel van het vreedzaam vandalisme: de officiële restauratie. Een oud kunstwerk, het oordeelspel, was reeds in 1854 opgeruimd en 'n gedeelte daarvan ad f 3 verkocht ¹⁾, toen volgde het oxaal met orgel (uit 1610), gekost hebbend 11000 gulden en verkocht aan Engeland voor 1200 gulden. Het afbreken beliep 2000 gulden ten last van de . . . verkoopers. Dit oxaal prijkt sindsdien in het Kensington museum te Londen. De toren der kathedraal werd in 1873 zonderling vermetseld en nieuwe beelden oogstten niet den bijval, die verwacht mocht worden. Vroegere muurschilderingen werden ondergeverfd en merkwaardige bevloeringen gesloopt. De werkelijk groote tijd der St. Jan — die de gloriëtijd was der stad — heeft betrekkelijk slechts kort geduurd. De instandhouding van een zoo omvangrijk kunstwerk, uit ànderer geest geboren en opgebouwd, bleek een zware; de herstelling en verfraaiing een nog zwaardere, zoo niet onmogelijke taak. ☼ Aan de hand van eenige hoofdzakelijke jaartallen vertrokken wij in 1185 met zeven-mijls-laarzen van het Hinthêmer Zand te Sylva Ducis aan de oude Dieze — en staan nu in 1935 op de Bossche markt ter hoogte, waar eenige jaren geleden nog het oude jachthuis „het Hase-wijnt” prijkte en zien het stadsbeeld afgesloten en beheerscht door het kerkdak en den toren van „die van de nyeuwe religie”, en

de koepels en de tinnen der St. Jan — die van de oude religie — rustig bijeen, zich koesterend in den warmen zonneshijn. Sinds eeuwen weerspiegelt de kathedraal al wat den Bosch wedervoer en staat als een zinrijk monument uit vervlogen tijden te midden van de nieuwe. Haar bloeitijd, ramp en tegenspoed zijn ons bekend en wie zal de toekomst peilen?

HET KOOR IN DE ST. JANSKATHEDRAAL

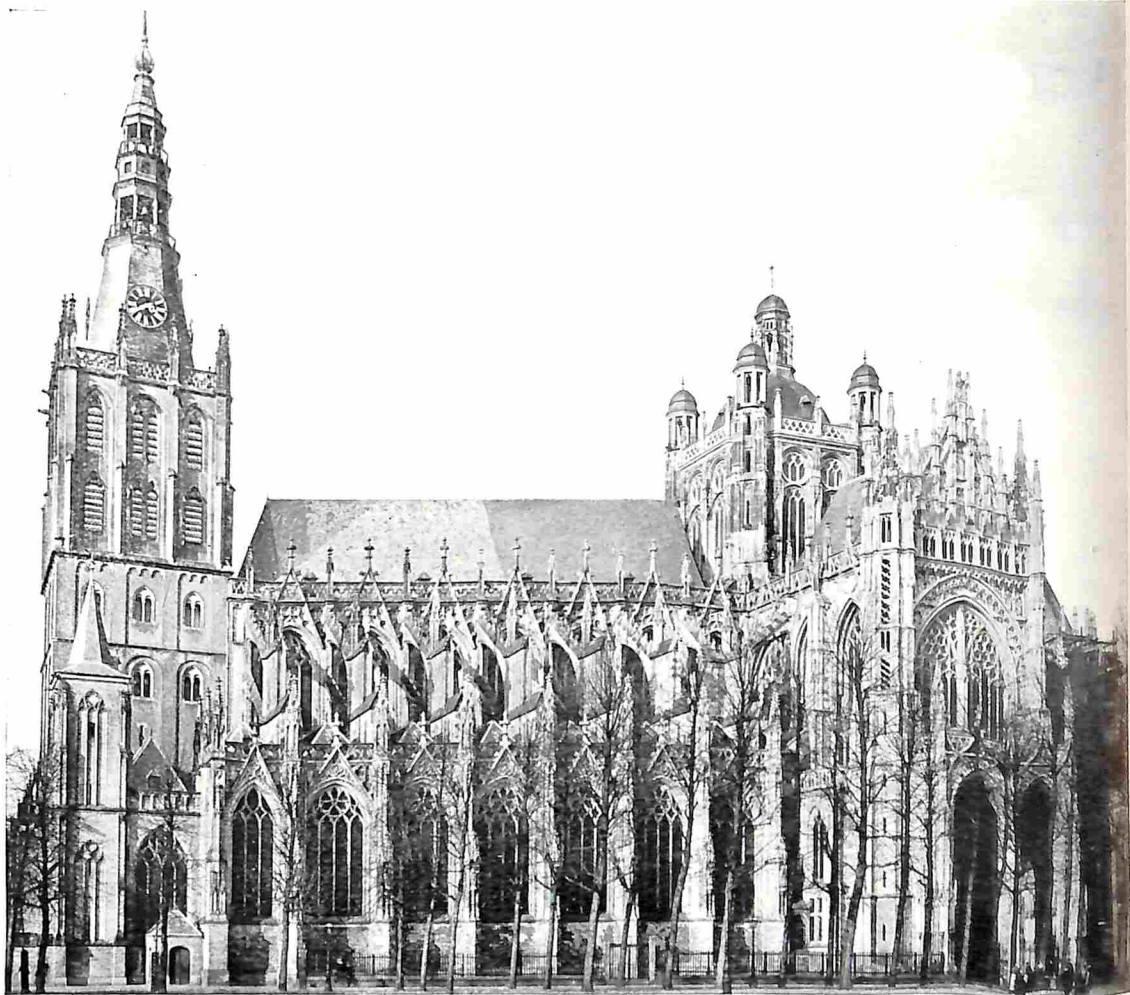
MARKT TE 'S-HERTOGENBOSCH
(Naar een tekening van Frans Slager)

Het mooiste tijdperk en het gelukkigst volk waren zij uit wier geest de kathedraal ontsproot, en uit wier handen ze verrees: gelukkig en sterk in besef van eenheid en saamhoorigheid. Een kunstwerk te bewonderen is een groot geluk — er een te scheppen is van hooger orde; 'n grooter voorrecht! Het erfdeel eener voorbijge samenleving volgt nu — van zorg omringd — z'n weg. Zij allen, de heiligen en de duvels; de Koningen en de Keizers; de aardsche en de bovenaardsche grootheden; de gedochten en de grappenmakers, die in steen langs de transepten staan, hebben hun bedoelingen, hun geheimzinnige symboliek, nu vele eeuwen uitgezegd: hun getuigenis van goed en kwaad en heiligheid geduldig ten hemel opgeheven. De geslachten, die voorbij gingen, hebben opeenvolgend hun duidelijk schrift — door de eeuwen heen — ter kathedrale gedeponerd. Ook zij hebben hun werk gedaan! De klokken bromden en de carillons hebben hun schoonen zang gezongen. Andere „burgers, edellieden en neringdoenden” zijn opgestaan, die een eigen tijd te leven, een eigen strijd te strijden hebben. De zwijgzame zinnebeelden, de teekens in de transepten ingegrift, zijn thans gelouterd, verdiepter en van algemeener waarheid, welsprekender dan ooit. ☞ Den Bosch 750 jaar. Dit is een gezegende leeftijd. Het bekend signaal der wachters op de wallen is verstomd en nieuwe geluiden komen dóór. De altijd jeugdige Bossche stedemaagd wrijft zich de oogen uit, haar goedge Brabantsche oogen. Zij heeft haar keurslijf afgeworpen en versnelt den reeds zoo lang gemarkeerden pas, blaast zich in de handen en maakt zich gereed de vaart der dingen bij te houden op den stroom des tijds. Zij blikt terug naar de oude Dieze en de Dommel — „tot dewelcke vele volkeren quamen” — Nu, op haar 750sten verjaardag, maakt zij de balans op. Zij leest aandachtig de jongste bladzijden in het geschiedboek der eigen stad, het lief en leed, en alle ervaringen van haar zachte Brabantsche volk. Zij glimlacht en kijkt héél ondeugend bij het vooruitzicht van de intrede der 300duizendste koe ter Bosscher veemarkt, en strijkt zich

zorgzaam door de lokken, en peinst, en frons de blonde wenkbrauw dewijl 't, hier zo min als elders, alles rozengeur is en maneschijn.... De Goden hebben dat volk van 's-Hertogenbossche niet vergeten. „Zij waeren bekwaem in konsten” en Bossche jongens hielden ten allen tijde den roem des land: in kunst- en wetenschappen mede hoog. ☞ Het feestlied van een halve eeuw terug zegt: kloeke mannen genoeg en ook vele knappe vrouwen had: en „Bosschenaar” rijmt in dat liedeke op „kerel van zessen klaar.” Des te beter! Maar op den dag van vandaag is de stem der goden moeilijk te verstaan. De idieele en de wereldlijke dingen loopen door één en het gemeenschappelijk doel vervaagt. De tijden zijn ongewis en moeilijk en er is een groote massa, een steeds gróóter wordende groote massa. De belangen zijn tegenstrijdig en talrijk, zéér talrijk zijn de behoeften; de noodzaak

wenkt tot aaneensluiting en bezinning, op een wankelend en verliezend front: al lokken duizend kansen. Intusschen, Bossche patronesse, hou zee! Hoe moeilijker de strijd des te schooner de overwinning. Omringd van de nakomelingen der kerels van zessen klaar richte zij het roer ter gelukkiger bestemming. Wie weet welke zonnige verschieten voor haar nog zijn weggelegd.

1) Onderscheidene geschiedschrijvers verschillen over deze jaartallen en gebeurtenissen zeer van gevoelen. o.a. J. C. A. Hezenmans: De geschiedenis der St. Janskerk te 's-Hertogenbosch. Jan Mosmans: De St. Janskerk te 's-Hertogenbosch en Dr. C. F. Xavier Smits: De kathedraal van 's-Hertogenbosch. (Boekerij v.h. Provinciaal Genootschap 's Bosch).

DE ST. JANSKATHEDRAAL TE 'S-HERTOGENBOSCH, VAN HET ZUIDEN GEZIEN

TWEE MOOIE CAMPANULA'S

DOOR G. KROMDIJK

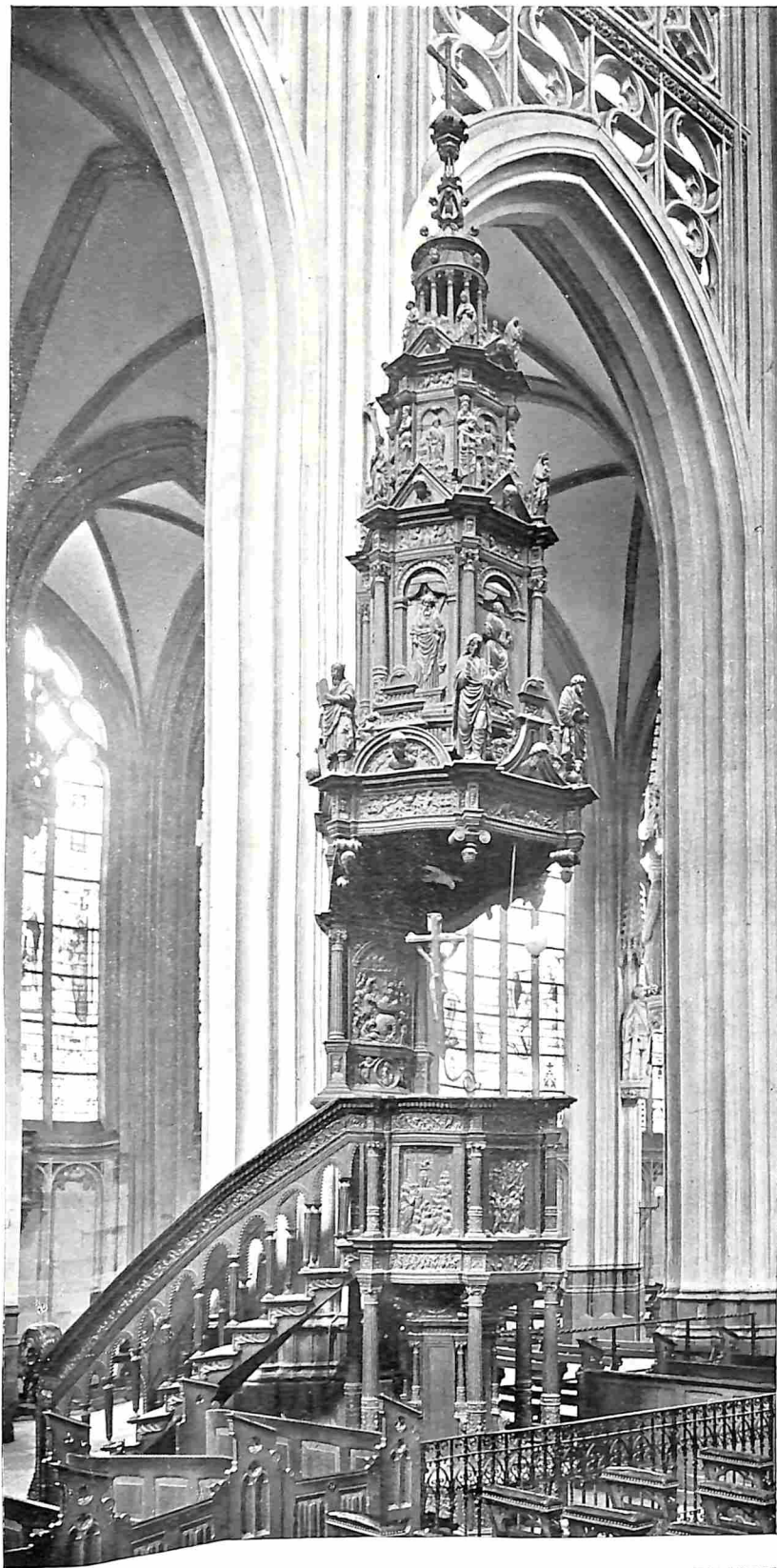
ZOU er eigenlijk wel een tuin zijn, waarin geen Campanula's of Klokjesbloemen voorkomen? Ik geloof het niet, althans zeker niet als men in dien tuin een border of „rots" heeft. ☼

Immers groeiwijze en bloeitijd lopen bij de verschillende soorten van dit geslacht zoo zeer uiteen, dat ze in een gemengde border absoluut onmisbaar zijn. Het geslacht Campanula is enorm uitgebreid, gemakshalve splitst men ze daarom in twee groote groepen, n.l.: de één- en tweejarige en de vaste planten. ☼ Alleen de soorten van de laatste groep treffen we veelvuldig in de liefhebberstuinen aan. Dat is geen wonder als men weet dat er soorten zijn van 10 tot 15 cm hoog, en zoo opvolgend tot 150 cm toe. Daaruit blijkt duidelijk dat er zowel soorten zijn voor het kleinste tuintje, als voor den grooten tuin. Daarbij zijn de meeste weinigeischend, zoodat succes bij voorbaat verzekerd is. Eén eigenschap hebben ze echter alle gemeen, ze verlangen een voedzamen grond, zoodat men dus de bemesting niet vergeten mag. Over de vastteplant-Campanula's willen we echter ditmaal niet schrijven, misschien hebben we daar later nog wel eens gelegenheid voor. Doel is nu het een en ander te vertellen over de tweejarige soorten. Deze taak is ook dankbaarder, eerstens omdat ze zoo mooi — zoodat niet de mooiste — zijn, en

tweedens omdat men ze zoo goed als in geen enkelen liefhebberstuin aantreft. ☼ Zelf kweken doet men tegenwoordig graag. Welnu, C. medium en C. pyramidalis kan men heel gemakkelijk van zaad voortkweken, eigenlijk is dat juist de eenige goede methode. Wel kan men C. pyramidalis ook door middel van stekken voortkweken, doch dan worden de planten lang zoo zwaar niet. ☼ Over het algemeen is men de meening toegedaan, dat C. pyramidalis alleen in bakken of kassen te kweken is, doch dit is — al zijn ze niet volkomen winterhard — geheel onjuist. ☼ Het zaad, dat bij elken soliden

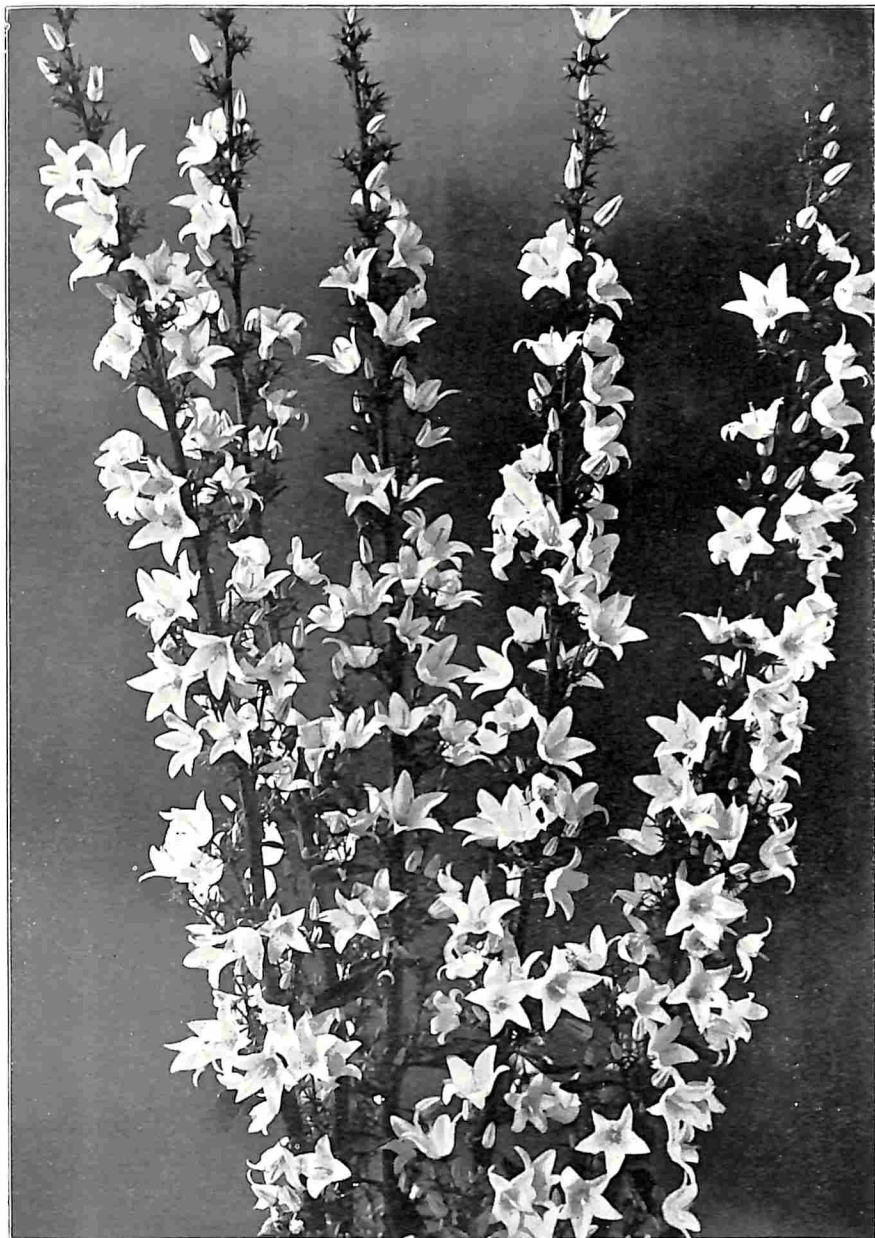
zaadhandelaar verkrijgbaar is, wordt in Mei—Juni uitgezaaid. Heeft men een broeibakje, dan zaait men onder glas, zoo niet, dan gaat het ook heel goed in den vollen grond. We zaaïen vooral niet te dicht

opeen, daar men anders direct weer moet verspenen. Liever laat men ze staan tot de plantjes ongeveer vijf cm hoog zijn, om ze dan apart op een bedje, op een zonnig plekje, in voedzamen grond uit te planten. De planten kunnen een heelen omvang bereiken, zoodat ze minstens op een onderlingen afstand van 40 cm moeten staan. Tegen October neemt men ze dan met een flinke kluit op, om ze op de bestemde plaats in de border uit te planten. Heeft U een mooi, zonnig plekje in den border, dan is het beter ze direct van het zaaibed in het voorjaar uit te planten. Ze komen dan meestal beter door den winter. ☼ Het verdient aanbeveling om tusschen de planten wat stroo of dennetakken te leggen, om het bevriezen te voorkomen. Turfmoel is ongeschikt, daar de planten daaronder weggroten. Wel zullen in den winter misschien wat bladeren afsterven, maar dat is geen bezwaar. Zoodra het voorjaar begint te worden, verschijnen er genoeg nieuwe bladeren, en als we dien nieuwen groei bespeuren, dan dienen we de planten wekelijks wat vloeimest toe. Uit het hart van de bladerrozetten moeten nu de bloemstengels komen, die een

'S-HERTOGENBOSCH ZEVENHONDERDVIJFTIG JAAR. DE PREEKSTOEL IN DE ST. JANSKATHEDRAAL TE 'S-HERTOGENBOSCH

lengte van één tot anderhalven meter bereiken. Bedenkt ge daarbij, dat een flink ontwikkelde plant wel een vijf- à zestal van die zware bloemstengels geeft, dan begrijpt ge wel, dat ze wat bemesting betreft heel wat noodig hebben. Op lichten zandgrond doet men dan ook goed, naast den noodigen stalmest, wat klei door den bovengrond te mengen. Zoodra de bloemstengels ongeveer 50 cm hoog zijn, plaatst men bij elken stengel een stok, om het afbreken te voorkomen, daar ze zeer broos zijn. ☼ Zoo tegen midden Juni ontspruiten uit de oksels der bladeren kleine bloemstengeltjes, die van onderen langer zijn

dan van boven, waardoor de hoofdstengel eenigszins den vorm van een pyramide aanneemt, vandaar de naam pyramidalis. Al deze kleine zijstengeltjes zijn rijk bezet met bloemknoppen, die zich begin Juli openen, om tot achter in Augustus door te bloeien. *C. pyramidalis* treft men in twee kleuren aan, n.l. blauw en wit. De afzonderlijke bloemen, vooral van de witte, zijn bijna gelijk aan die van de bekende Ster van Bethlehem. Deze bloemen gaan gemakkelijk tot zaadvorming over en als men een paar planten in bloei heeft, duurt het niet lang, of men ziet de jonge plantjes onder de moederplant verschijnen, die men dan weer voor volgend jaar kan opkweken. Want hoewel ze soms wel langer meegaan dan twee jaar, moet men toch geen rijken bloei verwachten. ☼ *C. pyramidalis* is ook schitterend om in pot te kweken, en liefhebbers die over een kouden bak beschikken, kunnen we die cultuur alleszins aanbevelen. Begin October worden ze dan met een flinke kluit in een grooten pot gezet, waar we vooral voedzame aarde voor gebruiken. De opgepote planten plaatst men in een z.g. kouden bak, dat is een bak zonder kunstmatige warmte, om er eerst half November het glas op te leggen. Dekken doen we alleen bij sterk vriezend weer, terwijl we bij open weer geregeld luchten. Tegen het voorjaar moeten ze, evenals de vollegrondsplanten, geregeld vloeimest hebben, liefst een slappe oplossing, die men tweemaal per week toedient. Ook met gieten mogen we ze vooral niet vergeten,

BOVEN: *CAMPANULA PYRAMIDALIS ALBA*; ONDER: *CAMPANULA MEDIUM CALYCANTHEMA*

(Foto's: „Vaste-, Tweejarige en Rotsplanten”, Uitg. Turkenburg, Bodegraven)

als we maar zorgen dat we de potten behoorlijk met potscherven draineeren, zoodat het overtollige water wegvloeien kan. Campanula's kunnen absoluut niet tegen stilstaand water. ☼ Naast de *C. pyramidalis* behoort ook de *C. medium calycanthes* tot een van de mooiste soorten, en hoewel deze niet zo hoog wordt, bereikt ze toch altijd nog wel een hoogte van 60 tot 80 cm. Beide soorten zijn, hoe mooi ook, dus eigenlijk niet geschikt als perkplant, althans niet in een kleinen tuin, doch in de border is iets moois mee te bereiken. ☼ *C. medium*, ook bekend als „kop en schotel,” treft men in verschillende kleuren aan; wit, blauw en rose zijn echter wel de hoofdkleuren. Deze Campanula is wat beter bekend dan de pyramidalis, daar men ze in de bloemenwinkels nog wel eens als snijbloem ziet, waar ze dan ook in een woord schitterend voor zijn. De cultuur van beide soorten is vrijwel gelijk, zoodat we hier niet verder op ingaan.

HET TOBAMEER

DOOR G. L. TICHELMAN

MERKWAARDIG is, dat volgens de legende eertijds een hooggebergte zich verhief op de plaats waar het meer ligt. Dit hooggebergte zonk in de diepte en de toenmalige bewoners van het land namen de wijk naar het Westen. De in Mendhailing levende boschmensen, Loebos geheeten, zouden hun afstammelingen zijn. ☼ Er is een andere legende met een Lohengrutmotief, die van het ontstaan van het Tobameer verhaalt en die aldus luidt: Daar was eens een

vruchtbaar land, omringd door hoog gebergte, op de plaats, waar zich thans het Tobameer uitstrekt. Dit land was doorsneden door bruisende beken en rustig-stroomende rivieren en overal lagen welvarende dorpen, waarin landbouwers en visschers woonden. ☼ In een klein dorpje in dat dal leefde aan een breede rivier een visscher. Hij was een stil en ijverig man en wanneer hij niet vischte, bebouwde hij zijn akker en voorzag zoo in zijn behoeften. ☼ Hij was ongehuwd, maar desalniettemin (zoo vertelt de Batak het verhaal) werd hij gerespecteerd door zijn dorpsgenooten om zijn braafheid en vriendelijke hulpvaardigheid, waaruit valt af te leiden, dat men den celibatair reeds in overoude tijden niet „au sérieux” nam. ☼ Op een nacht, dat hij buiten voor zijn hutje sliep onder een prachtige sterrenhemel, flonkerend van helgele vonken en gruis van licht, verscheen hem in den droom een wonderschoone jonkvrouw, die hem de raadselachtige woorden toevoegde: „Ik zal u een groot geluk brengen door een visch en wanneer gij dat

geluk wilt deelachtig worden, moet gij morgen gaan visschen”. Toen onze brave visscher door deze verschijning ontwaakte, week de ochtendschemering reeds voor het licht der zon en kropen de schaduwen van het dal in de plooiën van het gebergte. ☼ Hij spoedde zich met zijn net naar de rivier en begon te visschen. De zon rees hoger en hoger, maar het net bleef leeg. De zon begon te dalen, doch immer nog haalde hij zijn net leeg op. Ofschoon de honger knaagde, bleef onze visscher onverdroten visschen, vertrouwend op wat hem in dien droom was toegezegd. „Rien sans peine!” In den namiddag werd eindelijk zijn moeite beloond en spartelde een enorme visch in het net.

☼ Met zijn blinkenden buit keerde hij huiswaarts en deponeerde zijn vangst voorloopig in het padischuurtje, dat naast zijn hut stond. Daarna nuttigde hij haastig zijn maal en spoedde zich toen weer terug naar de rivier, om nogeens zijn geluk te beproeven, voordat de duisternis geheel was ingetreden. Reeds maakte hij zich de stoutste illusies van rijkdom en macht door vele voorspoedige vangsten en dacht hij zich rijk en geëerd. Het bleek, dat een ander geluk voor hem was weggelegd. Toen het donker was geworden, had hij niets meer gevangen. ☼ Hij ging naar zijn hut en na zijn net te hebben opgehangen, begaf hij zich met een lampje naar het padischuurtje om den miraculeusen visch nog eens te bewonderen. Maar

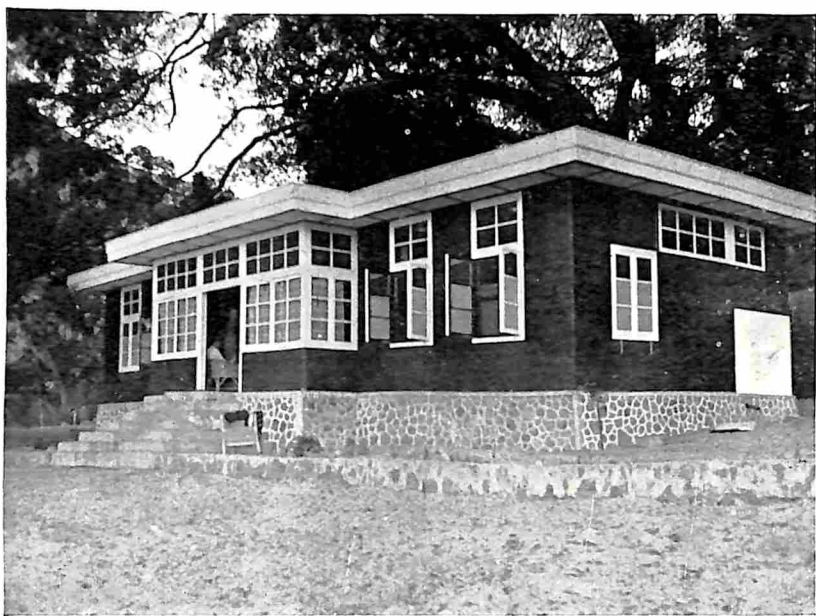
ziet, toen hij de deur van het padischuurtje had geopend, trof hij niet den visch aan, doch schreed hem de maagd uit zijn droom van den vorigen nacht minzaam-lonkend tegemoet. Bevend van angst wilde onze visscher zich uit de voeten maken, doch de vrouw hield hem daarvan terug met de woorden: „Vrees niet, ik ben het, die U geluk zal brengen. Ik begeer U tot echtgenoot om Uw algemeen erkende goede eigenschappen. Ik vraag slechts van U, dat gij niemand ter wereld ooit mijn afkomst zult openbaren. Kunt gij mij deze toezegging niet doen, dan keer ik

terug naar de plaats, van waar ik gekomen ben. Wilt gij mij echter de belofte doen, dan ben ik genegen met U te huwen. Wanneer gij Uw belofte niet mocht houden, dan zal een ramp U en al Uw landgenooten treffen. Beslis!” ☼ De visscher, geheel onder de bekoring van de zeldzame liefvalligheid der vrouw, beloofde plechtig geheimhouding. ☼ Het trouwfeest werd gevierd en man en vrouw leefden geruimen tijd gelukkig en tevreden. ☼ Hun echt werd gezegend met een zoontje,

dat zij innig liefhadden en dat zij — bedenk, dat er in dien tijd nog niets werd gedaan aan kinderpsychologie en experimenteele paedagogie — grondig bedierven. Het door en door verwende kind groeide op tot een

onhebbelijken, steeds in de contramine zijnden bengel. ☼ En zoo geviel het op een dag, dat het knaapje, inmiddels vijf jaar geworden, zijn vader verzocht hem een hengelstok te snijden en een vischhaak te smeden. De vader sneed een hengelstok, bevestigde daaraan een snoer en vervaardigde een vischhaak, alles volgens de regelen der kunst. Het eigenzinnige knaapje keurde dit werk echter af. De vader hoorde de op- en aanmerkingen aanvankelijk geduldig aan en

probeerde het zijn zoontje naar den zin te maken. De haak moest worden overgesmeed. De stok was te lang en moest worden ingekort en toen dit gebeurd was, was de stok te kort en moest hij langer worden gemaakt en zoo meer. Ten leste verloor de man het geduld en liet zich in arren moede ontvallen: „Jou vermaledijd visschenjong, wil jij beter weten hoe een hengel vervaardigd wordt dan je vader, die zijn leven lang gevischt heeft?” ☼ Dit was voor het knaapje aanleiding om luid-schreiend naar zijn moeder te hollen en haar te vertellen waarvoor zijn vader hem had uitgemaakt: „Vader heeft mij uitgescholden voor visschenjong! Hi! Hi! Hi!” ☼ De belofte was gebroken! Het noodlot moest zijn ramp-

LOGEERGELEGENHEID TE HARANGGAOL AAN HET TOBAMEER

DANSENDE VROUWEN TE SIHALPE AAN HET TOBAMEER

spoedigen loop hebben. ☼ De moeder sloot haar telg in de armen, snelde een vulkaan op en wierp zich, het gansche land vervloekend, in de diepte van den kokenden krater. ☼ Een hevige uitbarsting volgde. Steenen en lava verstopten de rivieruitgangen van het dal. De wateren stegen hooger en hooger en zoo ontstond het Tobameer. ☼ Door erupties werd na het ontstaan van het meer het Zuidelijk deel met vulkanische stoffen opgevuld. ☼ Ten Zuiden van Prapat, tusschen Samosir en den vasten wal, wordt een eruptiepoint van den Tobavulkaan aangenomen. ☼ Even-

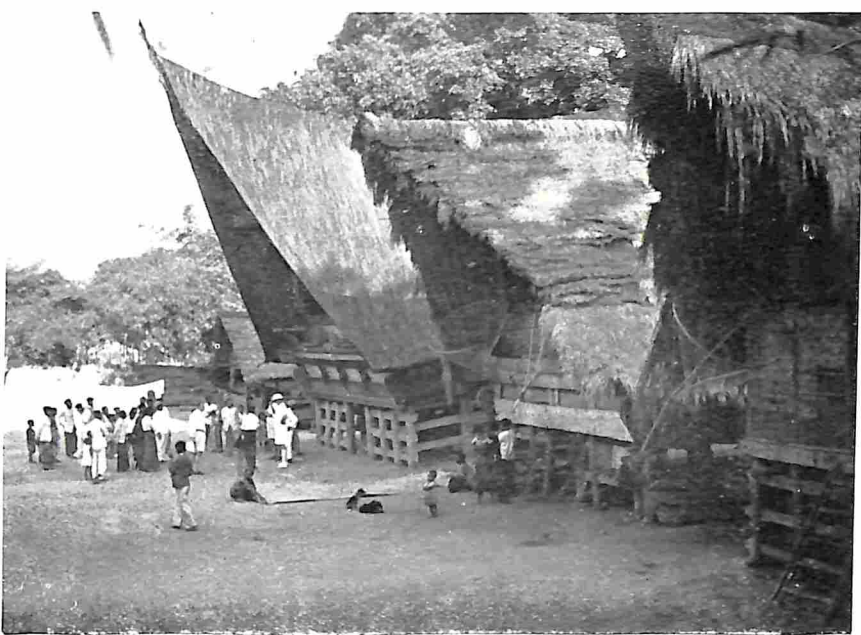
als delta's heden ten dage aan de kustlijn zijn waar te nemen, komen zij tot 250 m hooger aan het randgebergte voor. Hieruit vermeent men te mogen afleiden, dat de meerspiegel voorheen veel hooger gelegen heeft. ☼ De afwatering van het Tobameer is de Asahan-rivier, die van de uitmonding beoosten Porsea af en nabij Si Raoer over groote lengte het karakter van een bergstroom vertoont. Bij Si Raoer is de rivierbedding nauw, doordat een groote steen haar verspert, die volgens het volksverhaal omstreeks 1875 in het water zou zijn gevallen, waardoor de meerspiegel zou zijn gerezen en veel land overstroomd werd. De Bataks van die streken hebben hoop, dat deze steen des aanstoots te eeniger tijd door het Gouvernement zal worden opgeruimd, waardoor het verzwolgen land aan de bevolking terug zal komen. ☼ Het Toba-meer wordt druk bevaren door prauwen. Bij het roeien op het meer worden door de roeiers beurtzangen ten beste gegeven, monotone liederen. Een der roeiers is de hoofdzanger, tevens poëet, want al zingend dicht hij zijn lied, meestal een vertelling. De overigen antwoorden in koor door te zingen: „Ja, dat is waar!” of: „Zoo! Hoe was dat?” Gaat het zingen vlugger dan het dichten, dan redt de voorzanger er zich uit door er tusschen te voegen: „Ja, zoo is het!” ☼ In den regentijd kan de Zuid-Westenwind soms geducht spoken op het meer. ☼ De Noordoost-passaat begint in September of October te waaien en door de kloven in het hooge randgebergte, dat zich aan de Westzijde van het Noordelijk bekken wel 700 m boven den meerspiegel verheft, ontstaan de plotseling optredende valwinden, die het water in beroering brengen en het soms opzweepen tot 1.80 m hooge golven. De geheele prauwvaart is dan gestremd. De bevolking noemt dezen stormwind Alogo Bolon, d.i. „groote wind”. Deze hevige

wind, die meestal 's middags inzet, kan soms gedurende enkele dagen, ja soms een week aanhouden. De uit het Zuid-Oosten komende Alogo Tamboen is de vorst der winden, een milde, stormbezwerende nobele wind, die optreedt na de periode van den grooten wind. ☼ De Simeloengoensche kust van het Tobameer telt een aantal inhammen welke een veilig ligplaats bieden voor prauwen. Ook de Tapanoeeli-kust telt een groot aantal goede baaien en inhammen, waarvan slechts één vermeld zij de inham bij het vriendelijke plaatsje Baligé, de bestuurszetel der onder-

afdeeling Toba. ☼ Overweldigend rijk aan natuur-schoon in velerlei schakering zijn het Tobameer en zijn omstreken. Aan witte strandjes liggen pittoreske kampongs tusschen kokos- en pinangpalmen. De verweerde, hooge daken der donkere adathuizen duiken op achter rotspartijen. Vele kampongs zijn gebouwd tegen den bergwand en steile paadjes kronkelen daarheen. Op bergweidjes grazen kleine kudden witte geitjes. Waar sawahs konden worden aangelegd, zijn deze begrensd door pisang-, klapper- en sirihuinen, die op hun beurt worden omlijst door het vale groen der daarachter steil oprijzende, kale, geplooiden bergwanden, waarop hier en daar de watervallen lange, witte strepen trekken. ☼ En overal ontrollen zich de weidsche panorama's van watervlakten en bergen. Ja, als een machtige spoke in groen en blauw is dit land met zijn door het zonlicht beschenen wijden watervlas en de zware bergmassieven, waarover de zwellende wolkenstoeten varen; dit grootsche en toch liefelijke land, dat door den dichterblijken Batak vergeleken wordt met den glimlach der Goden.

OUDE MANNEN EN VROUWEN UIT HET DORP BAGEI AAN HET TOBAMEER

HET TOBA-BATAKSCH E DORP SIMANINDO

DE STELTKLUUT IN NEDERLAND ALS BROEDVOGEL

DOOR NOL BINSBERGEN

TOEN Jan P. Strijbos, nu drie jaar geleden, 1500 km zuidwaarts trok om daar de steltkluit te fotografeeren, had hij waarschijnlijk nooit gedacht dat ze dit jaar reeds in Nederland zou gaan broeden. Wel gewaagde hij in een artikel dat wij ze hier in de toekomst konden tegenmoeten zien, maar dat dit reeds nu zou gebeuren zal wel niemand verwacht hebben. ☼ In 't begin van April waren zij gekomen, twintig paartjes ston-

den aan de „Veen”, toen een jager ze voor ’t eerst zag. Nog dien zelfden avond ontving ik bericht over de vreemde vogels, die niemand daar thuis kon brengen. De eerste dagen schonk ik er niet veel aandacht aan, want het gebeurde wel meer, dat iemand iets vreemds meende te zien, wat dan later een heel gewone verschijning bleek te zijn. Maar nu bleek het toch wel waarheid te bevatten en vooral ook omdat ik van verschillende zijden bericht ontving, terwijl elke beschrijving ongeveer hetzelfde luidde. „Een wit lijf, zwarte vleugels en lange roode pooten; net kleine ooievaartjes” zoo luidde meestal het relaas. Twee keer trok ik naar de plek waar de vogels zich geregeld ophielden, maar zonder succes. Wel zag ik op een avond dat ik naar huis reed er

een over vliegen, maar toen was het reeds zoo donker dat ik hoogstens vast kon stellen, een steltkluut voor me te hebben; vooral de ver naar achter gestrekte pooten vielen op. Eindelijk, toen ik voor de derde maal naar de bewuste plaats reed, zag ik niet zonder ontroering mijn eerste paartje steltkluten. De koppel was verspreid en overal hadden zich paartjes gevormd, alles wees er op dat ze hier zouden gaan broeden. Toch bezorgde het bericht dat er twee nesten met viereieren in ’t veld lagen, me bijna een hartklopping en vol ongeduld reden wij een paar uur later naar onzen nieuwen broedvogel. ☼ Westonden voor de eieren van de steltkluut, die een twintig meter verder met wapperende vleugels ons van haar schat probeerde weg te lokken. Zooals gezegd, lagen er twee nesten, ongeveer

dertig meter van elkaar verwijderd, tusschen een kolonie vischdiefjes. Juist dit laatste gaf ons goede hoop, dat wij de vogels voor de lens zouden krijgen. Uit ervaring wisten wij dat de meeste vogels, die tusschen de sterntjes broeden, geheel vertrouwen op de waakzaamheid van de kolonie en pas opvliegen, wanneer de anderen op de wieken zijn. En omdat de vischdiefjes hier bizonder mak zijn, stond het er dus goed voor. ☼ We gingen meteen aan het werk en binnen korten tijd zat ik reeds verscholen in de kleine linnen tent, slechts enkele meters van het nest verwijderd, terwijl mijn vrienden luid pratend het broedterrein verlieten. Zodoende moesten de steltkluten in de veronderstelling gebracht worden dat het gevaar geweken was. ☼ De meeste sterntjes zijn op het nest teruggekeerd en tien minuten later verschijnt mijn kluut in ’t gezichtsveld. Wanneer zij de tent ziet staan, begint ze te roepen. Het is het wijfje en nu komt het mannetje er ook bij. Duidelijk is het verschil tusschen de beide

sexen te zien. Niet alleen dat het mannetje reiner wit en dieper zwart gekleurd is, maar bovendien is hij een aanmerkelijk stuk groter en de pooten zijn rooder en langer dan van het wijfje. Dit mannetje is op den schedel en achter in den hals zwart, net als bij de gewone kluut. Toch heeft dit laatste met het sexe-verschil niets te maken, maar houdt verband met het zomer, winter- en jeugdkleed. Een goed voorbeeld is het mannetje van het andere nest, dat een geheel witten kop heeft. ☼ Toen mijn vrienden een half uurtje later kwamen zien, hoe de vogels op de schuilhut reageerden, zat het wijfje reeds rustig te broeden en was de eerste steltkluut op Nederlandsch grondgebied gefotografeerd. ☼ Ook bij het andere nest zetten we een schuilhut op en

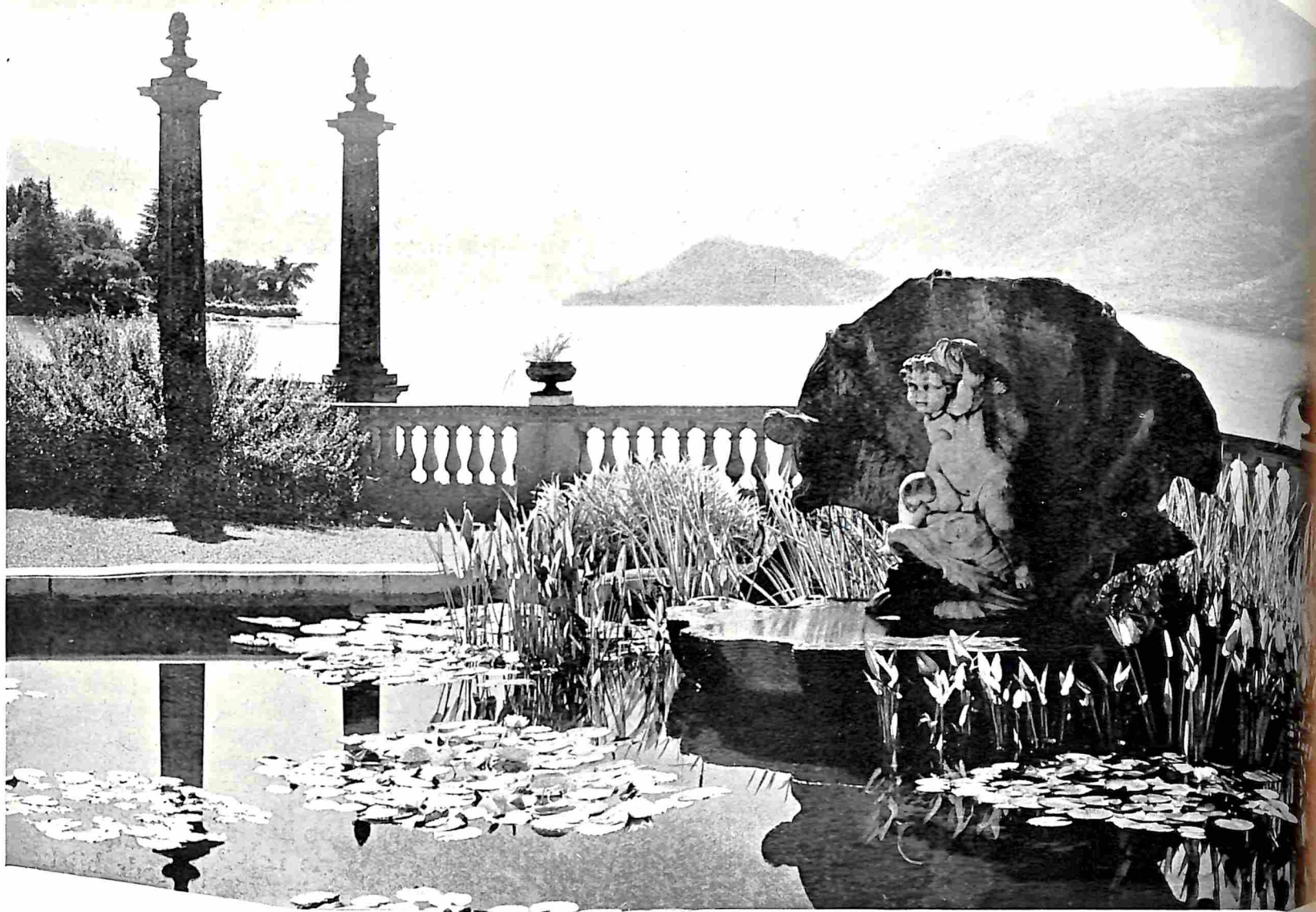
nadat we op een afstand met den kijker hadden uitgemaakt dat ook deze vogels zich niet aan de hut stoorden, verlieten we vol goede hoop op den volgende dag het broedterrein. ☼ Den volgende morgen vroeg zitten wij reeds in de schuilhut verborgen en terwijl ik nog bezig ben de camera scherp op het nest in te stellen, zie ik op het matglas dat m’n vogel reeds bij het nest verschijnt. ☼ Vlug schuif ik een plaat voor en gespannen houd ik door het kijkgat den vogel in het vizier. Het is het mannetje en hij blijkt schuwer te zijn dan het wijfje, dat ik den vorigen dag voor de lens kreeg. Eerst staat hij een moment boven het nest en kijkt naar de eieren, maar dan vertrouwt hij waarschijnlijk het glazen oog van de camera niet, dat een eindje buiten de hut steekt, want hij keert te-

Foto Nol Binsbergen

DE STELTKLUUT

rug en gaat anderhalven meter verder op een paar strootjes zitten. Hij neemt geheel de houding aan van een broedenden vogel en tot mijn ergenis blijft hij daar meer dan een half uur zitten. Dan verschijnt het wijfje en ook de aflossing vindt plaats bij de strootjes, buiten bereik van de camera. Mijn vriend bij het andere nest is gelukkiger, want door het kijkgat zie ik dat ook hij de aflossing meemaakt, maar dit gebeurt op het nest. ☼ Niet zoodra heeft het mannetje vóór mij zich verwijderd, of het wijfje staat boven de eieren, een oogenblik later zit zij rustig te broeden. De vogel stoort zich in ’t geheel niet aan de geluiden van de camera en binnen korten tijd heb ik een dozijn platen belicht. Nu ik den vogel op mijn gemak kan bekijken, zie ik dat de snavel niet geheel recht is, zooals beschreven staat, maar duidelijk omhooggewipt, ongeveer net zoo als bij den groenpootruiter. ☼ Tegen een uur of elf wordt het tijd dat we in gaan pakken, want we wilden nog even naar de eendenkooi te

TUINDÉTAIL VAN EEN VILLA TE SAN GIOVANNI AAN HET COMO-MEER

Wanneperveen, om daar getuige te zijn van het intieme leven der Aalscholvers. ☼ Een paar weken later zijn we getuigen van het uitkomen der jonge steltkluten. Over deze waarnemingen, die groote verschilpunten met den gang van zaken bij de andere steltloopers vertoonden, wil ik in 't kort iets vertellen. Wanneer bijvoorbeeld bij een gewone kluut het jong de eischaal verbreekt, dan zullen vier en twintig uur later ook de andere geboren zijn en in de meeste gevallen verlaten zij dan met de oude gelijktijdig het nest. Bij onze steltkluten vertoonde zich op Vrijdagavond 30 Mei op een eischaal kleine barstjes. Zondag daarop waren er op twee eieren barsten te zien. Tot 4 Juni lagen de eieren zoo, zonder dat wij eenige verandering bespeurden. Woensdagavond om negen uur zat er in 't eerste ei een klein gaatje en ook in het andere ei hoorden we een zwak gepiep van de jonge steltkluut. Donderdagmorgen om negen uur was het eerste jong geboren en 's middags om twee uur het volgende. De jongen hadden dus zes dagen werk gehad om de eischaal te verbreken. Het eerste jong was onderwjl droog geworden en liep al tien meter verder bij het mannetje. Zoo ging het door; elke jong dat de eischaal verbrak, sloot zich bij het mannetje aan, dat een eind verder het kroost koesterde. Steeds verder verwijderde het mannetje zich met de jongen en wanneer er aflossing was, gebeurde dit niet meer op het nest bij het eene ei, maar daar waar de jonge steltkluten zich ophielden. Pas Vrijdagavond werd het laatste jong geboren; hier duurde het dus veel langer dan bij de andere steltloopers en ik veronderstel dan ook dat de vogels reeds met broeden begonnen, wanneer het eerste ei gelegd is. ☼ Over het algemeen kan gezegd worden dat de steltkluut een broedvogel is van de landen rondom de Middelland-

sche zee. De laatste jaren breiden zij zich meer noordelijk uit. ☼ Vóór 1919 werden er maar weinig waargenomen en in de jaren daarop vrij zeldzaam. In 1931 broedde voor 't eerst een paartje in één der Limburgsche vennen. Toch is er reden om aan te nemen dat ze hier reeds eerder broedden. Van een jager vernam ik dat hij omstreeks 1919 hun eieren had gevonden. Dit is wel geen reden om het als vast aan te nemen, maar het pleit toch voor de waarheid van het verhaal, dat de bewuste jager in 't begin van April precies wist te zeggen hoe de eieren er uit zagen. ☼ Dit jaar kunnen we spreken van een ware steltenkluten-invasie en de lezers zullen ons, teneinde een overzicht van hun verspreiding krijgen, een groot genoegen doen om van elken waargenomen broedvogel bericht te sturen aan Jan P. Strijbos te Heemstede of aan ondergeteekende te Koog aan de Zaan. Dan hoop ik er later nog eens op terug te komen.

KOOTWIJK

Heide met Juniper struiken.

Forsch en slank.

Hier als burchten, daar als torens,

Rijzend, rank!

Ginds, gedekt met plagg'en mossen

Aan den rand der stille bosschen.

Simpel als de heide zelf.

Boerenwoning, schuur en schelf.

'k Nader in de late stralen

Van het statig zonnedalen.

Vale-auwe, zon en zand.

Arm — maar rijk Vacantie land!